

De ambassadeurs van het maatschappelijke netwerk Initiatief Bewust Bodemgebruik vinden het belangrijk dat in gebieden het landgebruik is afgestemd op de bodem¹. Toekomstbestendig land- en bodemgebruik vermindert bodemdegradatie, waardoor dure herstelmaatregelen worden voorkomen. Voor een aantal actuele opgaven die uiteindelijk een relatie hebben met de bodem maken ze de analyse: hoe zou het beter kunnen? Want met een vitale bodem in bebouwd en onbebouwd gebied, zijn we beter in staat om onze maatschappelijke opgaven te realiseren. In deze brief staat de stikstofproblematiek centraal.

Landgebruik én bodem: niet alles kan overal, dat leidt tot stikstofproblemen

Nederland kent (te) veel voorliggende (maatschappelijke) opgaven en (te) weinig oppervlakte. Niet alles kan en niet alles kan overal, zeker niet gezien de opgaven waar we in 2021 voor staan. De energietransitie, woningbouwopgaven, natuur, ruimtelijke adaptatie en zoveel andere opgaven: ze hebben ruimte nodig en ondervinden hinder van bodemdegradatie ofwel 'bodemproblemen', zoals stikstof, PFAS en andere stoffen, bodemdaling, biodiversiteitsvermindering, verlies bodemvruchtbaarheid en verdroging. Er zijn dringend keuzes nodig én handige landgebruik-combinaties. De boodschap van de bodemambassadeurs in hun [TerrAgenda 2020-2030](#) is helder. Maak keuzes vanuit een langetermijnperspectief, gezien vanuit hét fundament van ons land: de bodem. Toekomstbestendig land- en bodemgebruik.

Om tot een gerichte aanpak te komen voor toekomstbestendig landgebruik zijn drie invalshoeken cruciaal: water, stikstof en klimaat. Gebiedsgericht, met duidelijke doelen voor ogen, zijn deze drie factoren sterk bepalend. Stikstof is als één van deze drie factoren recent het meest in de publieke belangstelling. Hoe terecht ook, de samenhang met water en klimaat en daarmee de vitaliteit van het bodem- en watersysteem van een gebied, mag niet vergeten worden. Om tegemoet te komen aan de huidige urgentie om het stikstofprobleem op te lossen staat dit onderwerp in deze brief centraal.

Stikstofaanpak via emissieplafonds voor gebieden

Onderdeel van toekomstbestendig landgebruik is de noodzaak een bijdrage te leveren aan biodiversiteit. In de EU is, vastgelegd in de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn, overeengekomen om de instandhouding van biodiversiteit te waarborgen. Eén van de factoren die kritisch is voor de instandhoudingsdoelstellingen is de mate waarin stikstof in de vorm van Ammoniak (NH₃) of Stikstofoxiden (NO_x) emissie beschikbaar komt in het milieu. Een te hoge concentratie Ammoniak of Stikstofoxiden maakt dat stikstofgevoelige soorten verdwijnen waardoor de biodiversiteit en daarmee de Europees overeengekomen doelstellingen in geding komen. Het arrest van het Europese Hof van november 2018 en de daarop gebaseerde uitspraak van de afdeling Bestuursrecht van de Raad van State van mei 2019 haalde een streep door de Programma Aanpak Stikstof (PAS).

¹ Bodem = bodem- en watersystemen met al haar eigenschappen, capaciteiten, diensten, potenties en kwetsbaarheden.

Hiermede staat nationaal het zogenaamde stikstofprobleem hoog op de politieke agenda. Sindsdien stagneert de uitvoering van projecten in Nederland. Oplossingen als de 100km maatregel hebben slechts een tijdelijk effect; er zijn (ook) structurele maatregelen nodig. Voorop staat dat de emissie (uitstoot) en depositie (neerslag) van stikstof jarenlang is gedaald. Echter daarmee is nog geen zodanig evenwicht bereikt dat de instandhouding van de biodiversiteit, voor zover het de Nederlandse verantwoordelijkheid betreft, gegarandeerd kan worden.

Welke oplossingen zijn volgens ons nu voor handen om de depositie van NH₃ en NO_x te verminderen:

1. In kaart brengen effectiviteit reductie emissiebronnen

Door de effectiviteit van de reductie van emissiebronnen op de depositie van stikstofgevoelige gebieden beter in kaart te brengen, kan per gebied een te realiseren stikstof emissie/depositie norm worden bepaald die past bij de gebiedsdoelstellingen en kan de inzet van middelen worden geoptimaliseerd om het doel zo efficiënt mogelijk te realiseren. Het [model van de Leidse Universiteit](#) waarmee de effecten van het verminderen van emissiebronnen kunnen worden bepaald, maakt een dergelijk benadering mogelijk en operationeel toepasbaar. Voor gebieden als De Peel kan langs deze weg worden bepaald wat nodig is en waar het meest effectief kan worden gewerkt.

2. Gebiedsgericht werken: stikstof, water én klimaat

De hier voorgestelde stikstofaanpak dwingt tot een gebiedsgerichte aanpak waarbij vanuit de landbouw-stikstof duidelijke randvoorwaarden (emissieplafonds) worden gesteld. Hiermee worden ook al stappen gezet richting klimaat- en waterdoelen en doelen voor biodiversiteit, luchtkwaliteit, etc. Echter om te borgen dat dit expliciet meegenomen wordt, zullen vanuit klimaatdoelen (Klimaatakkoord) en waterdoelen (Kaderrichtlijn water) ook gebiedsdoelen geformuleerd moeten worden zodanig dat de landbouw binnen deze doelen kan ontwikkelen. Hiermee wordt de afwentelling naar klimaat en/of water maar zeker ook naar andere opgaven naar onze mening voldoende meegenomen in de ontwikkeling van het landelijk gebied.

3. Intern salderen voor NO_x

De gebiedsgerichte aanpak heeft vooral betrekking op de emissie van NH₃. NO_x verplaatsen zich breder en vragen een andere aanpak. In vrijwel alle delen van ons land is door de aanwezigheid van woningen, gebouwen, verkeer en industrie sprake van NO_x-emissie. Door een actuele referentiewaarde NO_x aan emissie/depositie te bepalen bijvoorbeeld per gemeente of per havengebied en vast te leggen dat nieuwe projecten of plannen deze referentiewaarde niet mogen laten toenemen, kunnen bouwactiviteiten en nieuwe bedrijfsvestigingen worden gerealiseerd mits de emissie /depositie na de aanlegfase significant afneemt. Nieuwe woningen op de locatie van een oude woonwijk zullen indien uitgegaan wordt van 'nul op de meter'-woningen een besparing aan NO_x-emissie met zich meebrengen en zijn als project middels intern salderen met aftrek snel te realiseren. Een wijziging in gebruik van een bestaand havengebied zal mede door toepassing van het Best Beschikbare Techniek voorschrift nieuwe projecten mogelijk maken en ook in structurele zin tot beperking van de emissie leiden. Zie het havengebied Rotterdam als één project met één referentiewaarde en sta nieuwe activiteiten toe als die referentiewaarde niet overschreden wordt en in de exploitatiefase wordt verminderd.

Meer informatie

We staan een aanpak van toekomstbestendig landgebruik voor, afgestemd op de bodem, zodat de impact van maatregelen optimaal is. Met deze brief geven we een signaal af: de stikstof problematiek kan ook op die manier worden benaderd. Uiteraard zit er onder deze tekst veel meer inhoud en achtergrond. Graag zijn we bereid tot een nadere duiding.

Met vriendelijke groet,

Felix Rottenberg

Voorzitter van de Ambassadeurs Initiatief Bewust Bodemgebruik

De afzenders

Het initiatief Bewust Bodemgebruik is 12 jaar geleden opgericht om een netwerk te ontwikkelen die in continue dialoog samen werkt aan het vergroten van de bewustwording over de noodzaak de natuurlijke mogelijkheden van de bodem centraal te stellen bij de beleidsvorming, besluitvorming, het onderzoek en gebruik van de bodem. In 12 jaar hebben we veel bereikt. De laatste jaren werken we als netwerk aan verschillende programma's en bewegingen. Onze belangrijkste activiteit in 2020 was het lanceren van de TerrAgenda 2020-2030, een inhoudelijke agenda en actieprogramma voor duurzaam bodem- en landgebruik voor de komende jaren. Daarmee willen de ambassadeurs van Bewust Bodemgebruik een signaal geven: juist nu is er de noodzaak van vitale bodems en toekomstbestendig land- en bodemgebruik! De bodem heeft een stem nodig en de ambassadeurs willen die stem zijn. De activiteiten van het initiatief Bewust Bodemgebruik worden aangestuurd door een kernteam.